

Grammatikkommentarer Lektion 1 och 2

Den kinesiska formläran är ganska enkel. Det går därför att på kort tid komma ganska djupt in i språket. Detta har både för- och nackdelar. Fördelen är vi redan efter någon veckas studier kan formulera tämligen komplicerade meningar. Nackdelen är att vi nästan omedelbart stöter på de problem som vi kommer att brottas med i många månader.

Lärobokens texter är tämligen traditionellt uppbyggda. Det har visat sig att man utan större problem kan gå fortare fram vad gäller grundgrammatiken men inte vad gäller ordförrådet och skrivtecknen. Genom att vi till en början följer minigrammatiken på kurswebben går vi fortare fram med ett begränsat ordförråd. Den långsammare takten i läroboken tjänar som repetition.

Ägna därför i början minigrammatiken minst lika stor uppmärksamhet som lärobokens texter. Efter ett par månader kommer de båda att stråla samman och därefter följer vi bara lärobokens takt.

För ert eget bästa, ställ frågor i diskussionsforumet! Märker vi av frågorna där eller vid lördagssammankomsterna att det finns något som många tycker är svårt kommer vi att kommentera detta genom att lägga till delar i lektionskommentarerna, göra ett större inlägg kring detta i diskussionsforumet eller eventuellt lägga upp ett separat dokument som behandlar det på kurswebben.

Alltså än en gång - studera minigrammatiken - och gör övningarna.

Påståendesatser, frågesatser och negerade satser.

Både svenska och kinesiska har rak ordföljd i vanliga påståendesatser. Frågesatserna däremot skiljer sig åt. Svenskan kastar om ordföljden och lägger verbet först som i:

Kommer han?

medan motsvarande påstående blir

Han kommer.

Kinesiskan har däremot samma ordföljd i såväl påstående- som frågesats. Men för att markera att det rör sig om en fråga tillgriper kinesiskan ett antal metoder. Vi presenterar nedan ett antal frågekonstruktioner. Observera att dessa konstruktioner används för att forma frågor som på svenskan skulle besvaras med ja eller nej.

A) Påståendesatsen behålls oförändrad men avslutas med en frågepartikel - som alltid står sist i satsen. I talspråket - vilket ju inte framgår i skrift - får satsen dessutom en stigande ton mot slutet. Detta är vanligt i frågesatser i de flesta språk i hela världen.

Tā lái - Han kommer
Tā lái ma? - Kommer han?

Denna frågetyp besvaras oftast genom att verbet upprepas, med eller utan negation framför:

Lái - Ja (han kommer)
Bù lái - Nej (han kommer inte)

Man kan också använda verbet shì (är) med eller utan negation framför för att besvara frågor av den här typen. Alltså för att svara på frågan ovan (Tā lái ma?):

Shì - Ja/Så är det
Bú shì - Nej/Så är det inte

Slutligen kan adjektivet duì (korrekt, riktig) användas på samma sätt:

Duì - Ja/Det är korrekt
Bú duì - Nej/Det är inte korrekt

B) Verbet upprepas med en negation insprängd. Denna frågeform används på i stort sett samma sätt som den föregående. Vissa skillnader finns dock. Frågor av typ A kan uttrycka förvåning - en önskan om bekräftelse av något som har antytts tidigare i konversationen, t ex - medan frågor av typ B är mer raktpåsak-frågor, ren sökning efter ny information. I många fall kan dessa två frågetyper ändå ersätta varandra.

Tā lái bù lái - Kommer han?

För att besvara typ B-frågor upprepas verbet, med eller utan negation (Lái -Han kommer - eller Bù lái - Han kommer inte)

B1) Denna frågeform har en relativt ovanlig undertyp som förekommer i lektion ett i läroboken. Det händer ibland att man lägger in objektet efter det första verbet i frågeformen och inte som man kunde förvänta sig efter det sista verbet.

Tā mǎi bù mǎi shū? - Köper han böcker - **dvs den vanliga ordföljden**

Tā mǎi shū bù mǎi? - Köper han böcker - **dvs den relativt ovanliga alternativformen.**

C) I talspråket förekommer det också att man i korta frågor utelämnar frågemarkörer och helt förlitar sig på intonationen - stigande. Det finns exempel på denna typ av frågor i lektion ett. Denna frågetyp är vanligare än B1 men betydligt mindre vanlig än A och B. I skrift används den nästan inte alls eftersom

man ju inte kan visa intonationen där.

D) **Ytterligare en frågetyp finns** som av någon anledning inte kommit med i lektion ett. **Den består i att man lägger in frågefrasen *shì bú shì* framför verbet.** Shì bú shì är inget annat än verbet shì (är) med negation - och betyder förstås när det inte står framför ett annat verb bara "*är inte är?*"

Tā shì bú shì Zhōngguó rén? - Är han kines?

Tā shì bú shì qù Zhōngguó mǎi shū? - Åker han/hon till Kina för att köpa böcker?

Denna frågetyp kommer ni inte att träffa på förrän senare. Den är relativt vanlig i skriftspråket men bara där meningarna är ganska långa och komplicerade.

Använd den inte i era översättningar av övningsmeningarna!

Typ C-frågor besvaras med Shì (Ja/Så är det) eller Bú shì (Nej/Så är det inte).

Ytterligare en sak om behandlingen av frågor måste tas upp här. Det gäller **frågor på svenska som ställs i negerad form** (se lektion ett i läroboken). **Dessa besvaras i kinesiskan genom att man bejakar eller negerar det logiska innehållet i den negerade frågan.** Det innebär t ex att en fråga som

Tā bù shì lǎoshī? Är han inte lärare?

som på svenska besvaras antingen med *Nej, det är han inte* eller *Jo, det är han* på kinesiska däremot besvaras med **antingen**

Shì (eller duì), tā bú shì lǎoshī - Ja (så är det/korrekt), han är inte lärare

eller

Bù shì (eller bú duì), tā shì lǎoshī - Jo (så är det inte/du har fel), han är lärare.

Ytterligare exempel från lektion ett är:

Tā yě bú shì lǎoshī ma? Han är väl inte heller lärare (förmodar jag)?

som på kinesiska besvaras med **antingen**

Shì (eller duì), tā yě bú shì lǎoshī - Ja (så är det/korrekt), han är inte heller lärare

eller

Bú shì (bú duì), tā shì lǎoshī - Jodå (så är det inte/du har fel), han är lärare.

medan vi på svenska skulle inleda svaren med *jo* eller *nej*.

Det måste dock betonas att denna skillnad mellan kinesiska och svenska bara gäller negerade frågor.

Negationer

Vi har redan använt negationer i exempelmeningarna ovan. Kinesiskans negationer är inte besvärliga. Man måste bara komma ihåg att de som alla andra adverb står **före verbet**. Man måste också inse att kinesiskans två negationer - bù och méi - skiljer sig mycket åt. Här kommer en kort introduktion till de två negationsformerna. Du kommer att lägga märke till att användningen av negationsformerna på kinesiska är nära relaterat till **aspekt**, som vi kommer till senare.

En enkel förklaring av hur negationsformerna bù och méi används är att säga att bù negerar att ett tillstånd råder eller antyder vägran (att göra något) - *inte (och därmed basta)*. Bù är en mer generell och mindre tidsbunden negationsform än méi. Méi används främst för att negera inträffandet av en händelse - framför allt, men inte enbart, i det förflutna - eller för att negera att något förväntat inträffar/ inträffade. I det senare fallet skulle man kunna jämföra med svenskans *ännu inte*. Så generellt kan man säga att skillnaden mellan bù och méi verkar vara relaterad till distinktionen allmänt rådande/tidsbunden.

Tā bù lái - Han/hon kommer inte

Tā méi lái - Han/hon har inte kommit (ännu) / kom inte (vid en viss tidpunkt)

Märk att méi också kan skrivas méi yǒu - men att yǒu för det mesta utelämnas

Av skillnaden mellan bù och méi följer att t ex verb som anger definitiva tillstånd som zài (*befinna sig, vara belägen*) bara kan negeras med bù - eftersom man antingen befinner sig där eller inte. Också verb som yào (vill, måste etc) kan bara negeras med bù - eftersom man antingen vill eller inte vill. I de flesta fall uppstår dock inga svårigheter i att avgöra vilka verb som bara kan ta negationen bù.

Ett verb - yǒu- (har; finns) - kan bara ta negationen méi. Man kan tolka det som att det alltid är möjligt att man får tillgång till något - dvs man har inte för tillfället men möjligheten finns alltid.

Tendensen är att méi (méi yǒu) ofta, men inte enbart, uppträder i meningar som på svenska översätts med*har inte (ännu)*... medan yǒu ofta, men inte enbart, uppträder i meningar som beskriver generella eller framtida situationer.

Wǒ méi mǎi shū - Jag har inte köpt böcker (ännu)

Wǒ méi qù Zhōngguó - Jag har inte åkt till Kina (ännu)

jämför

Wǒ bù mǎi shū - Jag köper inte böcker (och därmed basta)

Wǒ bù qù Zhōngguó - Jag åker inte till Kina (och så var det med den saken)

Personliga pronomen

Kinesiskans personliga pronomen har ingen objektform - dvs *mig, dig, honom, henne* etc har samma form som *jag, du, han, hon, det* etc.

Tredje personens pronomen som i svenskan har fyra former - *han, hon, den* och *det* - **har i kinesiskan bara en form**. Det är därför som kineser ofta blandar ihop *han* och *hon* när de talar utländska språk.

Tā dǎ tā - Hon slår honom (eller han slår henne)

Det är relativt ovanligt att använda tredje personens pronomen - tā (*den, det*) - för djur och extremt ovanligt för ting. Istället använder man ett demonstrativt pronomen (zhè/nà - *det här/det där*) eller utelämnar pronominet. T ex:

Nà shì shénme? - Vad är det?

men

Tā shì shéi? - Vem är det (han/hon)?

Wǒ de shū zài nǎr? - Zài zhuōzi shàng - Var är min bok? - Den är på bordet (På bordet).

Faktum är, att **en annan skillnad i förhållande till svenskan är att kinesiskan nästan alltid utelämnar pronomen om det framgår av sammanhanget vem det är som agerar**.

Tā bù lái - Han/hon kommer inte

Tāmen bù lái - De kommer inte

Bù lái - Han/Hon/De kommer inte (om det framgår av sammanhanget vem det är som kommer)

Personliga pronomen bildar pluralis med hjälp av suffixet -men

wǒ jag, mig

wǒmen vi, oss

Detta suffix kan också användas med substantiv men bara om mänskliga varelser. Substantivet måste dessutom stå i bestämd form. Undvik -men på substantiv - det är ovanligt.

Vanliga adverb

Den kinesiska motsvarigheten till svenskans - *allt, alla, all* - är ett adverb. Detta

bereder oss svårigheter eftersom vi är vana vid konstruktioner som *alla svenskar*, *allt gott*, *alla tycker du är dum* etc, i vilka ordet (*all*, *allt*, *alla*) uppträder än som attribut (*alla svenskar*) och än som subjekt (*alla tycker du är dum*). I kinesiskan kan ordet - dōu - inte uppträda på det sättet utan måste alltid stå efter subjektet och före verbet.

Zhōngguórén dōu shuō - Alla kineser säger

Ibland utelämnas subjektet i kinesiska och det verkar då som om dōu skulle kunna uppträda som subjekt:

Dōu lái - Alla kommer

men det är en illusion. Det är en konsekvens av den tendens att utelämna pronomen som vi nämnde ovan.

Man måste därför komma ihåg att dōu alltid står i adverbställning - dvs framför verbet - och aldrig som attribut eller som subjekt

Om man tänker sig att dōu i själva verket betyder i sin totalitet blir det lättare att acceptera att det är ett adverb. Problemet är förstås att vi ofta måste översätta det med *all*, *allt*, *alla*.

Genitivförhållande

Kinesiskans motsvarighet till svenskans genitiv bildas med hjälp av relationsordet -de som uttalas svagt och utan tydlig ton.

Ordet -de påminner om engelskans preposition *of* men är ingen preposition. Rent strukturellt är dock relationen den omvända: medan det som står efter *of* i engelskan bestämmer det som står före är det i kinesiskan så att det är det som står **före** de som bestämmer det som står efter. Som vi också ska se så småningom är -de ett ord som uttrycker relationer och som har en mycket bred användning.

Rent generellt kan man säga att -de uppträder som bindeord vid alla relationer men att ju starkare en relation är, desto mindre behöver man det.

I de exempel som anges i minigrammatiken är

wǒ mā - min mamma

betydligt intimare än

wǒ de mā - min mamma

Klassmärken - eller klassificerare - och måttsord

Måttsord finns i alla språk som t ex i svenskans *en liter mjölk* där ordet *liter* är ett

måttord. **Skillnaden mellan klassmärke och måttord är att klassmärken inte primärt uttrycker mängden av något utan är ett slags grammatiska kategorier.** Ofta tjänar klassmärkena som hjälp **för att tala om vilket slags ord som ska komma senare** i talet. I svenskans *ett knippe ris* är *knippe* inte bara ett mångdord utan det begränsar också starkt möjligheterna för vad som kan komma efteråt - det **sparar förväntningsenergi**. I kinesiskan där det finns mängder med likljudande ord spelar klassmärkena en större roll än i svenskan. **Praktiskt taget alla substantiv** (även abstrakta substantiv) **som står efter ett räkneord eller ett demonstrativt pronomen måste föregås av ett klassmärke.**

zhè běn shū - denna bok (den här boken) - med běn som klassmärke för böcker

zhè tiáo shé - den här ormen - med tiáo som klassmärke för långa föremål

zān tiáo shé - tre ormar

Om substantivet redan nämnts kan man utelämna det.

Wǒ yǒu sān tiáo shé - Jag har tre ormar
men

Zhè tiáo (shé) bù yǎo rén - Den här (ormen) biter inte folk

Frågeord och obestämda pronomen

Frågeorden markerar i sig att det rör sig om en fråga. **När det finns ett frågeord i satsen ska man alltså inte på något annat sätt markera att det är en fråga. Det räcker med bara frågeordet.**

Shuí lái? - Vem kommer?

Märk att jǐ (*hur många*) och nǎ (*vilken, vilket, vilka*) följs av klassmärken - samt att jǐ bara används vid ett begränsat antal - inte mer än tio:

Jǐ zhī kǒnglóng lái? - Hur många dinosaurier kommer? (förhoppningsvis inte mer än tio) Klassmärket för de flesta djur (även för utdöda djur) är zhī

Lägg speciellt märke till att wèishénme (*varför*) intar en adverbposition - dvs läggs efter subjektet och före verbet

Nǐ wèishénme bù pà kǒnglóng? Varför är du inte rädd för dinosaurier (pà - är rädd för)

Om man efter frågeord som shuí och shénme lägger till ett dōu (*all, allt, alla*) får vi ett obestämt pronomen

Shuí dōu lái - Alla kommer (där shuí är subjekt och dōu adverb precis som vi lärt oss ovan)

Wǒ shénme dōu mǎi - Jag köper vad som helst (shénme dōu)

Om vi lägger till en negation får vi den motsvarande negativa formen

Shuí dōu bù lái - Ingen kommer

Wǒ shénme dōu bù mǎi - Jag köper ingenting

Shéi dōu méi lái - Ingen kom/har kommit (ännu)

Wǒ shénme dōu méi mǎi - Jag har inte köpt någonting (ännu)

Nǐ yào shénme? - Vad vill du ha (yào vill ha)?

Wǒ shénme dōu yào - Jag vill ha allting

Wǒ shénme dōu bù yào - Jag vill inte ha någonting

Alltså: **ord som all, allt och alla, ingen, inget, inga osv finns inte på kinesiska men vi få fram liknande betydelser genom konstruktioner som de ovan.**

Detta är inte helt lätt, och vi kommer därför att återkomma till det gång på gång under våren.

Vi har i alla fall visat att dōu verkligen uppträder som ett adverb och inte som ett pronomen.

Riktningsverben qù och lái

Verben qù och lái är oerhört frekventa i kinesiskan. De är ett slags **generella förflyttnings- och riktningsverb**. Qù anger förflyttning **bort ifrån den talande** och lái anger förflyttning **mot den talande**. Ofta motsvarar de svenskas åka, gå, resa, komma etc.

När qù och lái **föregår ett annat verb** anger de ofta avsikt - **intention** - som i

Wǒ qù Běijīng mǎi chá - Jag åker till Peking för att köpa té.

Kinesiskans motsvarighet till svenskans är, var, varit

Ett stort problem för svenska studenter som studerar kinesiska är att verbet *vara* har flera motsvarigheter.

De två vi hittills har lärt oss är shì och zài

Shì används framför allt som **kopula** dvs det "knyter ihop" ord som i

Wǒ shì Běijīng rén - Jag är pekingbo

Tā shì wǒ de lǎoshī - Han/hon är min lärare

om är däremot betecknar befintlighet (är i betydelsen *befinner sig*) måste man använda verbet **zài**

Wǒ zài Běijīng - Jag är i Peking.

Tā zài fángzi wàibian - Han är utanför huset.

Ibland ser man - shì - tillsammans med zài som i

Tā shì zài Běijīng - Han är visst i Peking (tro inte något annat)

Observera att shì här inte betyder *befinner sig* utan enbart fungerar som förstärkningsord - *förvisso, visst, minsann*.

Undvik att ta med shì i satser där *är* betyder *befinner sig*. Det blir nästan alltid fel.

Det finns ytterligare ett antal fall där man inte kan använda shì för svenskans *är*. Jag återkommer till dem senare.

Det finns också ett antal fall där zài inte kan användas trots att svenskan använder *är, var, har varit* i betydelsen befintlighet.

Det är här viktigt att inse att zài inte kan uttrycka förflyttning utan enbart statisk befintlighet. Dvs antingen är man på en plats eller så är man där inte. Zài kan därför bara negeras av bù och inte av méi (som oftast har med bundenhet i tid att göra och därmed anger möjlighet till förändring)

Jämför följande meningar:

Tā zài Běijīng - Han/hon är i Peking.

Tā bù zài Běijīng - Han/hon är inte i Peking.

men när det är fråga om förflyttning:

Tā qùguo Běijīng - Han/hon har varit i Peking

Tā méi qùguo Běijīng - Han/hon har inte varit i Peking.

Observera att vid översättningen av *har varit i Peking* skulle man kunna använda lóu (*kommer*) i stället för qù. Detta dock bara under förutsättning att den talande befinner sig i Kina och inte utanför Kina (se avsnittet om lóu och qù ovan). Alltså:

Tā lái guo Běijīng och Tā qùguo Běijīng kan båda betyda *Han/hon har varit i Peking*.

Det finns ytterligare ett vanligt fall där *är* inte översätts med zài. Jämför följande meningar:

Tā zài zhèr - Han/hon är här.

Chē zài nàr - Bilen är där borta.

Chē bù zài nàr - Bilen är inte (står inte) där borta.

men

Tā lái le - Han/hon är här nu (dvs har kommit)!

Chē lái le - Bilen (eller bussen) är här nu (har kommit/kommer nu)!

Chē méi lái - Bilen (eller bussen) är inte här ännu (har inte kommit ännu).

I det andra fallet anger svenskans *nu* att en tillståndsförändring inträffat. Detta markeras i kinesiskan med -le. Därmed kommer vi in på avdelningen

Kinesiskans behandling av tempus och aspekt

Som framhålls i minigrammatiken - läs den om och om igen - lägger kinesiskan större tonvikt på i vilket skede eller tillstånd en handling befinner sig (dvs aspekt) än på när den ägde rum. Naturligtvis kan man ändå uttrycka samma saker som vi gör på svenska men man måste ofta göra det på ett ovant sätt.

Kinesiskan har tre aspektmarkörer (-guo, -le och -zhe) **och en aspektfras** (zài) **men inga entydiga tempusmarkörer.** Tempus framgår för det mesta tydligt av sammanhanget. Det är bara korta meningar som ibland kan vara tvetydiga i det avseendet.

Långt ifrån alla handlingar behöver markeras med aspektmarkör:

Wǒ kàn shū - Jag läser (en bok)

Tā lái - Han kommer.

Wǒ kàn tā - Jag tittar på honom/henne.

Wǒ qùnián (förra året) kàn shū. Jag läste böcker förra året (men bokläsandet kan mycket väl fortftarande pågå eftersom jag inte talar om en begränsad handling)

I satserna ovan rör det sig antingen om en vana eller en allmän skildring av ett skeende (läste böcker - alltså ett obestämt antal - **inte böckerna**). Då behövs ingen som helst markering. Men om man vill framhäva t ex att handlingen är under utveckling måste detta markeras.

En handling som är under utveckling markeras liksom i svenskan med en fras. Medan svenskan valt att säga *i färd med att* eller *håller på att* säger man på kinesiska *befinner sig i* dvs zài.

Wǒ zài kàn shū - Jag håller på och läser

Ofta används i detta sammanhang också satssuffixet -ne:

Wǒ zài kàn shū ne - Jag håller på och läser

En starkare variant är zhèng zài (*håller just på att*):

Wǒ zhèng zài kàn shū ne - Jag håller just på och läser.

Om man vill uttrycka att en handling pågår samtidigt som en annan används framför allt suffixet -zhe:

Tā kànzhe shū chī fàn - Han/hon läser medan han/hon äter (kokt ris).

Observera att denna sats också skulle kunna betyda *Han/hon läste medan hon åt*, det beror på sammanhanget.

Med suffixet -zhe uttrycker man också att ett tillstånd uppnåtts och råder:

Zhuōzi shàng fàngzhe (fàng - lägger) yī běn shū - På bordet låg det (ligger det) en bok

För att uttrycka att en enskild, väl avgränsad handling avslutats används suffixet -le.

Händelser som inte är enstaka eller väl avgränsade markeras däremot inte.

Wǒ mā qùnián zài Běijīng mǎi mǎ - Min mamma köpte hästar i Peking i fjol

men så fort vi avgränsar handlingen - gör den mer specifik - måste vi markera den:

Wǒ mā qùnián zài Běijīng mǎi liǎng zhī mǎ - Min mamma köpte två hästar i Peking i fjol

Det är viktigt att inse att det just är avgränsningen (eller kanske hellre **specificiteten**) **av den enskilda handlingen som markeras**. Ju mindre avgränsning (specificitet) desto mindre behov av markering. Ju mer avgränsning (specificitet) desto nödvändigare. Specificitet motsvarar i många avseenden bestämd form eller bestämd mängd i svenskan.

Suffixet -le är inte begränsat till att markera handlingar i förfluten tid. Det kan också användas om handlingar i framtiden, i synnerhet om det är en handling som föregår en annan eller som krävs för att en påföljande handling ska kunna utföras:

Tā mǎi le mǎ jiù huí jiā - (När) hon har köpt hästen (hästarna) (så) återvänder hon hem

Suffixet -le markerar här att den specifika köphandlingen slutförts och att hon därför kunde återvända hem. Observera, återigen att meningen ovan också skulle kunna betyda *När hon hade köpt hästen/hästarna så återvände hon hem*, alltså att det inte alltid finns en given tidstolkning, det får kontexten avgöra.

För att markera en otydligt avgränsad handling i det förflutna används suffixet -guo.

Wǒ qùguo Běijīng - Jag har varit i Peking.

Wǒ chīguo wōniú - Jag har ätit sniglar.

Skillnaden mellan -le och -guo ligger i att -le markerar en tydligt avgränsad handling som ligger som en punkt på tidslinjen medan -guo markerar en oklart avgränsad handling som utspelar sig under ett intervall på tidslinjen och som alltid ligger i det förflutna. Guò innebär därför ofta att man *varit med om något, fått en erfarenhet*.

Jämför:

Tā qùle Běijīng - Han/hon har gett sig av till Peking

Avresan har ägt rum men vi vet inte om han/hon fortfarande är i Peking. Meningen kan också betyda *Han gav sig av till Peking* (om man pratar om en speciell tidpunkt).

Tā qùguo Běijīng - Han/hon har varit i Peking

Det är oklart hur länge men han/hon är tillbaka från Peking nu.

Tā qùnián qùle Běijīng - Han/hon gav sig av till Peking i fjol

Tā qùnián qùguo Běijīng - Han/hon var i Peking i fjol

Tā zài Běijīng mǎile sān zhī mǎ - Hon köpte tre hästar i Peking (observera begränsad handling)

Tā zài Běijīng mǎiguo mǎ - Hon har köpt hästar i Peking (någon gång, dvs hon har erfarenhet av det)

Som synes sammanfaller -guo till användningen ganska ofta med svenskans perfektum och -le med svenskans imperfektum (preteritum). Men man får inte hårdra den likheten. Det finns många fall då svenskt perfektum återges med verb + le på kinesiska (du har redan sett några sådana exempel här ovan) därför att handlingen kan ses som både avslutad och specifik. Det finns också fall där kinesiskans -guo används som svenskans preteritum och kan bytas ut av -le. Detta är ingenting du behöver fundera över nu, men visar att kinesiskans aspektmarkörer inte bara är väldigt vanligt förekommande utan också väldigt svårdefinierbara till sin natur, i synnerhet som deras användningsområden överlappar varandra. Viktigt att komma ihåg är, att som med så många andra grammatiska fenomen i kinesiskan spelar kontexten - dvs sammanhanget - en mycket stor roll för tolkningen.

Ett litet mera drastiskt exempel för att understryka skillnaderna mellan aspekterna

Tā shā huángdì - Han dödar kejsaren.

Tā zài shā huángdì - Han håller på att ha ihjäl kejsaren.

Tā shāle huángdì - Han tog livet av kejsaren.

Tā shāguo huángdì - Han har dödat en kejsare (kejsaren)

Det sista påståendet skulle lämpa sig t ex vid en presentation av en person: "Han har slagit ihjäl kejsaren" (så nu vet ni vem han är och vad han varit med om).

Om personen ifråga har kejsarmord som yrke skulle man kunna säga:

Tā shì shā huángdì de (rén) - Han är (en person som) dödar kejsare (repetition av de: det som kommer före de, i det här fallet shā huángdì (*mörda kejsare*) - bestämmer det som kommer efter, i det här fallet rén (*person*), alltså en "person som mördar kejsare")

Om man istället vill framhäva erfarenheten hos den här personen kan man säga:

Tā shì shāguo huángdì de (rén) - Han är en (person) som dödat kejsare

(Lägg märke till att om huvudordet i de-konstruktionen är underförstått, som t ex rén i meningen ovan, kan det uteslutas)

Ytterligare exempel:

Wǒ chī shǔròu - Jag äter råttkött.

Wǒ zài chī shǔròu - Jag är i färd med att äta råttkött.

Wǒ chīle yī kuài shǔròu - Jag åt upp ett stycke råttkött.

Wǒ chīguo shǔròu - Jag har ätit råttkött.

Wǒ shì chī shǔròu de - Jag är en som äter råttkött.

Slutligen vill vi återknyta till en av meningarna som avslutade föregående avdelning:

Chē lái le - Bilen (eller bussen) är här nu (har kommit/kommer nu)!

Vi nämnde att le här anger en tillståndsförändring (indikeras ibland med adverbet nu i svenskan). Förenklat kan man säga att le **visar att den situation som omtalas är ny**. Detta är ett mycket vanligt fenomen, och med den här funktionen uppträder le oftast i **slutet av meningen** - som en meningsfinal partikel (andra sådana som nämnts här är frågepartikeln ma och partikeln ne som bland annat indikerar pågående handling). Givetvis kan det ju faktiskt komma ett verb i slutet av meningen, i synnerhet i enkla meningar utan objekt som exemplet ovan, och då kan meningen få flera tolkningar:

Chē lái le - Bilen (eller bussen) är här nu (kommer nu)!

Bilen kom

Bilen har kommit (nu)

Sammanhanget får oftast avgöra vilken tolkning som avses, och i verkligheten är det sällan som det blir några missuppfattningar. Kom ihåg att vi kommer att återknyta bekantskapen med dessa suffix/partiklar många gånger i

undervisningen, och att det kan ta lite tid innan man förstår hur det kinesiska aspektsystemet fungerar. Men läs grammatiken och fråga gärna!

Adjektiv och tillståndsverb

Kinesiska adjektiv kan liksom svenska adjektiv uppträda som bestämningar till substantiv som i

yī zhāng xiǎo de zhuōzi - ett litet bord

xiǎo hái - små barn (litet barn)

xiǎo māo - små katter

Normalt följs adjektiv i denna funktion av relationsordet -de.

Om adjektivet är enstavigt eller om adjektiv och substantiv kan anses uttrycka något generellt kan -de utelämnas. Men vid flerstaviga adjektiv och när adjektivet föregås av bestämningar måste nästan alltid -de tas med. Enkelt uttryckt: **ju mer specifik situationen är desto nödvändigare blir det att ta med -de.**

yī zuò dà shān - ett stort berg

yī zuò hěn dà de shān - ett mycket stort berg

Tā yǒu yī zhī hěn xiǎo de gǒu - Han har en väldigt liten hund.

Svenskans predikatsfyllnad har ingen motsvarighet i kinesiskan. Adjektiven uppträder i stället som ett slag verb - tillståndsverb.

Tā hǎo - Han/hon är bra ("bra-ar") (kan vara en jämförelse - se nedan)

Tā bù hǎo - Han/hon är inte bra ("bra-ar inte").

Märk att verbet shì (är) inte ska användas här.

I modernt kinesiskt riksspråk har det blivit vanligt att framför adjektivet lägga in ett obetonat hěn (mycket) som helt förlorat sin ursprungliga betydelse och som enbart markerar att det inte är fråga om en jämförelse.

Tā hěn hǎo - Han/hon är bra (kan inte vara en jämförelse)

I den negerade formen faller dock detta hěn bort.

Tā bù hǎo - Han/hon är inte bra.

Ytterligare exempel

Yī tiáo hěn cháng de shé - en lång orm.

Zhè tiáo hěn cháng de shé hěn dùn - Den här långa ormen är dum.

Nà tiáo hěn duǎn de shé bù dùn - Den där korta ormen är inte dum.

Cháng (de) shé bèn, duǎn (de) shé bù bèn - Långa ormar är dumma, men korta ormar är inte dumma.

Adverb och adverbialfraser

Kinesiska adverb liksom svenska bildas ofta av adjektiv. Om adjektivet är enstavigt sker ofta ingen markering alls. Vi har redan sett detta med adverbena dōu och yě. **Om adjektivet är flerstavigt eller om det föregås av bestämningar markeras det med partikeln -de.** Detta -de skrivs med ett annat tecken än relationsordet -de.

kuài - snabb

kuài - snabbt

men

hěn kuài de - (mycket) snabbt

När adverbet eller adverbialfrasen uttrycker något som är utmärkande (t ex en egenskap) **för den som agerar används inte vanliga adverb** utan en speciell konstruktion med *verb+de+adjektiv*. Detta -de skiljer sig i skrift både från relationsordet -de och från adverbmarkören -de.

Tā mǎi de kuài - Han/hon köper snabbt (kommer snabbt till beslut i köpfrågor - det verkar vara ett karaktäristiskt drag hos han/henne)

men

Tā hěn kuài de mǎi le zhè zhī mǎ - Han/hon köpte snabbt den där hästen (hon tänkte inte länge innan hon slog till - i den här specifika situationen)

Prepositioner, postpositioner, platsuttryck och tidsuttryck

Kinesiskan har bara ett fåtal **prepositioner** (som står före sitt huvudord). Praktiskt taget samtliga har utvecklats ur verb och de flesta har kvar verbala egenskaper.

Många prepositioner kan inte stå framför ett huvudord utan att detta följs av en **postposition** (som står efter sitt huvudord). **Man kan därför säga att prepositioner i ofta uppträder i par med postpositioner.**

Av de prepositioner som ibland kan stå utan följande postposition märks zài och dào

Tā zài Běijīng zhù - Han/hon bor i Peking.

Tā dào Běijīng qù - Han/hon reser till Peking (i princip samma som Tā qù Běijīng)

Både zài och dào uppträder, som vi redan sett, också som verb med objekt.

Tā zài Běijīng - Han/hon **befinner sig i** Peking.

Tā kuài dào Běijīng - Han/hon **kommer snart fram till** Peking.

Postpositionerna översätts ofta med prepositioner i svenskan men i kinesiskan står de alltså efter det ord de bestämmer. Dessa (huvudord + postposition) används sällan självständigt utan föregås för det mesta av zài. Observera dock att i början av en sats brukar de stå självständigt.

Tā zài zhuōzi shàng - Han/hon befinner sig på bordet.
men

Zhuōzi shàng yǒu yī běn shū - På bordet finns (ligger det) en bok.

Ofta ersätts de enstaviga postpositionerna av långformer som bildas av en postposition och ett av orden -bian (*sida*) eller -mian (*ansikte, yta*). Dessa kan också ofta användas självständigt, utan huvudord.

Zhuōzi xiàbian yǒu yī zhī māo - Det sitter (finns, ligger, står) en katt under bordet

Xiàbian yǒu yī zhī māo - Nedanför (därunder) sitter (finns, ligger, står) en katt

Märk att prepositionsfraser liksom adverb och tidsuttryck ställs framför verbet. Märk också att tidsuttryck går före platsuttryck.

Wǒ jīntiān zài Běijīng mǎi mǎ - Jag köper hästar i Peking idag

Märk att tidsuttryck kan ställas först i satsen. Det gör man t ex om man vill framhäva tidpunkten.

Jīntiān wǒ qù Běijīng. Idag ska jag åka till Peking!

Satser som inleds med formellt/opersonligt subjekt *det* i svenskan

Svenskans *det* som i *det står...*, *det sitter...*, *det kommer...*, *det regnar*, *det snöar* etc har ingen motsvarighet i kinesiskan. Studera nedanstående exempel

Yǒu rén lái - Det kommer någon (det finns en person kommer)

Zhuōzi shàng yǒu yī běn shū - Det ligger en bok på bordet

Bào shàng xiě - Det står i tidningen (på tidningen skriver)

Xià xuě - Det snöar (faller snö)

Xià yǔ - Det regnar (faller regn)

Hǎo (eller Hěn hǎo) - Det är bra!

Bù hǎo - Det är inte bra

Märk skillanden ovan mellan *zài* (*befinner sig*) och *yǒu* (egentligen *har*, översätts ofta i svenskan med *finns*). **Objektet till *zài* är alltid en plats medan objektet till *yǒu* befinner sig på en plats.**

Relativsatser

Kinesiskan har inga relativsatser och inga efterställda prepositionsuttryck. Dvs satser som

De som kom igår är mina vänner.

Handtaget på dörren är sönder.

hanteras på ett annat sätt i kinesiska än i svenska och samtliga västeuropeiska språk.

Kinensiskans metod är enkel men först lite svår att acceptera. Man förvandlar helt enkelt relativsatsen eller prepositionsuttrycket till en framförställd bestämning som alltid följes av relationsordet *-de*.

Zuótiān lái de rén (dōu) shì wǒ de péngyou - De (personer) som kom igår är (alla) mina vänner.

Kàn diànshì de rén dōu hěn bèn - De som tittar på TV är (alla) dumma.

Zài Běijīng de rén dōu lái kàn tā - De som (alla som) bor i Peking kom och hälsade på (eg *tittade på*) honom/henne.

Substantiveringar

Kinesiskan älskar att substantivera - dvs förvandla fraser och uttryck till substantivliknande konstruktioner.

En substantivering går till så att man precis som vid hanteringen av relativsatser och prepositionsuttryck lägger relationsordet *-de* efter uttrycket. Enda skillnaden är att man låter huvudordet (ofta *rén människa*) vara underförstått.

Mǎi dōngxi de - De som handlar, köpare

Dǎ liè de - De som jagar, jägare

Xīngqī wǔ qù Běijīng mǎi mǎ de - De som åker till Peking på onsdagarna för att köpa hästar.

Xué hànyǔ de - De som studerar kinesiska, kinesiskstuderande.